

Diskusija

Među aktualne probleme nastave stranog jezika spada svakako i pisanje pismenih zadataka na školskom satu, koje nazivamo školskim zadaćama.

Budući da nisu ujednačeni stavovi nastavnika o tome kakvu ulogu treba da pismene školske zadaće odigraju u nastavi stranog jezika, a mnogi se teže snalaze i u izboru oblika takvih zadataka, redakcija časopisa smatra da je to pitanje zanimljivo za sve nastavnike stranih jezika osnovnih i srednjih škola. Stoga uvrštavanjem ovih dvaju priloga otvaramo diskusiju o toj temi. Nadamo se da će izmjena iskustava iz prakse ovim putem pomoći nastavnicima pa očekujemo priloge nastavnika svih vrsta škola.

Uredništvo

Ksenija Rogošić

ŠKOLSKE ZADAĆE U SREDNJIM ŠKOLAMA

Problem pisanja školskih zadaća nametnuo se već pred nekoliko godina. O njemu smo raspravljali u stručnim aktivima i škola i grada jer smo osjećali da su klasične školske zadaće neadekvatni pismeni radovi; ne idu u korak sa stalnim nastojanjem da se nastava unaprijedi i uvedu novi i sve moderniji oblici rada.

Klasične pismene zadaće uglavnom su se svodile na slobodni sastav, koji je bio pretežak za učenike, ili na mehaničke vježbe s jezičnim strukturama, koje su služile za kontrolu znanja.

Znali smo da nam nije svrha da uhvatimo učenika kako pravi pogreške — baš obratno — trebalo ga je navesti da piše tako da ih pravi što manje! Ali zato je trebalo promijeniti tip pismenih zadataka.

Također se osjećalo da smo u toku dužeg vremena rada previše insistirali isključivo na govornom jeziku, a pomalo zanemarivali razvijanje vještine pisanja.

Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja pokrenuo je to pitanje i u listopadu 1972. na seminaru za nastavnike engleskog i njemačkog jezika to je bila jedna od glavnih tema raspravljanja. Doneseni su zaključci o razvijanju vještine pisanja u okviru srednjeg obrazovanja i Zavod je dopisom od 28. XII 1972. obvezao srednje škole da sustavno razvijaju vještinu pisanja i predložio pismene zadatke koji će se »primjenjivati jednom mjesечно umjesto klasične školske zadaće« (iz dopisa Zavoda). U dopisu su čak sugerirani tipovi pismenih zadataka za sve četiri godine rada. Navedeno je da su to obvezatni pismeni zadaci.

Međutim, još i danas ima škola u kojima se to ne provodi. Govori se da neke uprave škola traže da nastavnici stranih jezika planiraju četiri školske zadaće godišnje (kako je to bilo po planu i programu) i da se toga striktno drže. Na neki način nastavnici osjećaju da su im ruke vezane i boje se upustiti u suvremenije oblike rada.

Zato bih, na neki način, željela započeti diskusiju o pisanju školskih zadaća tako da iznesem neka svoja iskustva i sugestije. Možda će nekom koristiti neke ideje, a možda će neke kolege ovaj napis navesti da iznesu svoja iskustva i ideje. To bi nam svima moglo koristiti.

Kad se nešto radikalno mijenja, onda su ljudi obično skloni da idu do kraja. Tako su neki nastavnici smatrali da su uobičajene pismene bilježnice nezgodne za novi oblik pismenih radova. Neki su uveli mapu za svakog učenika, u koju ulažu sve pismene radove pojedinog učenika. Neki su uveli posebne dosjee itd. Smatram da to nije toliko važno. To je vanjski dio problema. Zbog pomanjkanja prostora u školi činilo mi se ekonomičnije i spretnije da upotrebljavam uobičajene školske bilježnice. Svi pismeni radovi pišu se u bilježnicu i nalaze se na jednom mjestu. Ništa se ne može izgubiti.

Promijenila sam tipove pismenih radova. Nikako tu ne može postojati jedan recept. Ja sam za slobodniji pristup tom problemu. Mislim da osnovno pravilo mora biti: školski pismeni rad je logičan nastavak, katkad završetak rada u razredu — u pojedinim fazama rada. Razni oblici rada moraju logično i organski proizlaziti jedni iz drugih.

Praksa pokazuje da su mnogo bolje češće, ali kraće pismene vježbe (školske zadaće), i to takvog tipa koje je učenik u stanju uspješno riješiti. Teškim slobodnim sastavom mučio se i učenik dok ga je pisao, i nastavnik dok ga je ispravljao. Cilj nam je da učenika potaknemo na rad, da osjeti i dokaže da može uspješno završiti zadatak, a ne da ga hvatamo u pogreškama i da se on pismene zadaće pribojava.

Bilo je primjedbi da su to opet još veće obveze za nastavnika. Zapravo i nisu, jer su to kraći i lakši pismeni radovi, koji se mnogo brže i lakše ispravljaju, a spretniji nastavnik može naći načina da mu u tom poslu pomogne učenici.

Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja konstantno nastoji da inicira stalno nove oblike rada, raznolike pristupe tekstu i pribavlja nam vrlo suvremene i korisne materijale (napose za nastavu engleskog jezika). Putem stalnih seminara, pedagoških dana i sastanaka Zavod nas redovito obavještava o novim dostignućima na području nastave stranih jezika, prezentira nam nove tekstove, dovodi pisce novih modernih udžbenika i stvaraoce modernijih pristupa radu. Zaista se ne možemo potužiti da nemamo raznovrsnih dodatnih materijala za rad u stranom jeziku.

Govorim na temelju materijala za nastavu engleskog jezika pa će i primjeri biti iz tih materijala, od detaljno pripremljenih i obrađenih školskih radio i TV-emisija preko vrlo upotrebljivih slikovnica Donn Byrna i J. B. Heatona uz raznovrsne mogućnosti izbora pismenih vježbi iz udžbenika L. G. Alexandera i D. H. Spencera do vrlo vještih i izvrsno izabranih tekstova, situacija i korisnih vježbi s jezičnim strukturama u udžbenicima R. O'Neill.

Nastojimo potaknuti kreativnost učenika, osamostaliti ga u radu i naučiti ga da i sam nastavi usavršavanje u stranom jeziku i nakon završetka

srednje škole. Uvodimo grupni rad, koristimo se aktuelnim tekstovima iz časopisa (Modern English), uvodimo naučno-popularne tekstove itd. To se, naravno, mora odraziti i u školskim zadaćama. Navest ću neke primjere i ideje koje mi se čine prilično korisnima i upotrebljivima.

Vrlo se uspješno može raditi pomoću slikovnice J. B. Heatona: »Composition through Pictures«. Nakon uvođenja novog vokabulara, polako gradeći priču kroz razne tipove govornih vježbi, pripremamo učenika za pismeni rad. Tipovi pismenog rada variraju će po težini ovisno o razredu u kojem se provode. Ići ćemo od sasvim jednostavnih vježbi odgovora na pitanja uz povezivanje rečenica zadanim veznicima, možemo mijenjati tekst tako da promijenimo adverb vremena, zadat ćemo da se popuni tekst ispuštenim riječima, vodit ćemo učenika do laganih sastavaka — sve to u prvom razredu; da bismo stigli do samostalnih opisa situacija, kreiranja dijaloga, intervjua ili pretvaranja dijaloga u narativni tekst (indirektni govor) varirajući situacije (transfer).

Vrlo rado vježbam kondicionalne rečenice na slikovnici »Composition through Pictures«. Ona se može primijeniti u svim razredima, samo težina vježbi varira. U drugom razredu obradila sam i uvježbala kondicionalne rečenice putem govornih vježbi koristeći se situacijama iz razreda. Zatim sam uvela priču iz te slikovnice o starcu kojem su majmuni ukrali šešire (priča 17). Pošto smo uveli novi vokabular i izveli priču kroz govorne vježbe, u ponovnom razgovoru o tom događaju stalno sam ubacivala pitanja tipa: What do you do if you are tired?
sleepy?
angry? etc.

Također su dolazila i pitanja tipa:

Would the man sleep if he were not tired?

Would you imitate people if you were a monkey? etc.

U slijedećoj fazi rada priču smo prikazali kao prošli događaj. Naravno da su sada ubacivana pitanja tipa: Would the monkeys have taken the man's hat if he hadn't fallen asleep?

Nakon te govorne vježbe nije bilo teško tu jedinicu završiti kratkom pismenom vježbom (školskom zadaćom), u kojoj su učenici odgovarali na pitanja o toj temi u kojima se insistiralo na kondicionalnim rečenicama.

U trećem razredu obradili smo priču iz iste slikovnice o nesavjesnom vozaču koji zalijeva blatnom vodom pješake (priča 2). Nakon govorne vježbe slijedio je pismeni zadatak: What would you do if you were a policeman (pedestrian, driver). Priča je sada trebala biti ispričana iz raznih uglova.

U četvrtom razredu išli smo dalje i pismeni zadatak je bio opis događaja (priča o starcu i majmunima), a učenicima je bilo sugerirano da u sastavak uvedu:

What would have happened if the old man hadn't been tired?

— hadn't sat under the tree?

— hadn't fallen asleep?

— hadn't hit upon the idea to make the monkeys...?

Na taj način kondicionalne rečenice nisu bile izvan konteksta, pa i školska zadaća bila je uspjela.

U udžbenicima R. O'Neill-a možemo naći vrlo uspješnih rješenja za vježbanje jezičnih struktura. Slijedeće primjere koristila sam kao pisme-

ne vježbe. Evo još jedne vježbe za kondicionalne rečenice. Uzeta je iz udžbenika *Kernel Lessons Plus*.

Imagine your friend is talking to you. Answer the questions using the conditional sentences.

Perhaps I'll write to her. Will she answer my letter?

(Odgovor: If you write to her she'll surely answer.) etc. ili

Can this be a real diamond? It costs £ 1.

(Odgovor: If it were a real diamond it wouldn't cost £ 1.) etc. Koliko je to uspješnije, prirodnije, logičnije, proizlazi iz konteksta, nego mehaničko prebacivanje kondicionalnih rečenica iz jednog tipa u drugi.

Povremeno provodim i pismene vježbe po udžbenicima D. H. Spencera: *Guided Composition Exercises* i L. G. Alexandera: *Practice and Progress*. Vježbe su gradirane i imamo širok izbor vježbi za sve razrede. Od laganih početnih vježbi u kojima učenik mora paziti na red riječi u rečenici i počinje osjećati strukturu rečenice, do već samostalnih sastava u kojima učenik primjenjuje zadane situacije na svoje prilike (transfer). Učenicima vole pismene vježbe u kojima im je zadan početak neke priče, a zadatak je da dovrše priču pomoću zadanih ključnih riječi i fraza. (Spencer)

U časopisu »Modern English« također možemo naći ideje i primjere za pismene vježbe.

Od vremena na vrijeme radim po magnetofonskim vrpčama snimljenim prema udžbeniku Michaela Ockendena: *Situational Dialogues*. Evo jednog primjera. U planu je da svladamo temu *Asking the Way*. Najprije slušamo dijaloge s vrpce i učenici nastoje da ih memoriraju (zbrno i individualno ponavljanje). Oni nemaju tekst pa je to ujedno i vrlo koristan »listening comprehension«. Slijedi dramatizacija. Slijedeća faza može biti primjena tog vokabulara na planovima grada koje imamo pri ruci. Recimo: »Composition through Pictures« — vježbe 10 i 11. Primjenjujući naučne izraze, učenici upućuju jedni druge kako će stići u pojedine dijelove grada. Nakon primjene tog vokabulara i fraza na slične situacije, ali ovaj put smještene u Zagreb, logičan je završetak pismena vježba u kojoj će učenik, recimo prvog razreda, pisati sasvim jednostavne tipske dijaloge, a učenik višeg razreda pisati samostalan prošireni dijalog.

Zanimljivi su i slijedeći tipovi pismenih vježbi. U prvom razredu možemo dati učenicima niz sličica koje čine priču. Uz to im je zadan i tekst priče, ali su rečenice ispremiješane. Zadatak je učenika da poredaju rečenice tako da priča dobije smisao. Time provjeravamo njihovo razumijevanje teksta.

U drugom razredu možemo uz niz slika dati priču koja obrađuje sličan događaj i po tom će modelu učenici sastaviti svoju priču prema zadanim ilustracijama.

U trećem razredu zadatak ćemo uz slike samo ključne riječi i fraze. U četvrtom možemo zadati samostalan opis događaja sa slikom.

Naučno-popularni tekstovi imaju široke mogućnosti rada. Veoma interesiraju učenike i oni su stimulirani da prikupljaju dodatni materijal i da to pismeno sređuju.

Možda će netko primijetiti da neki od ovih primjera nisu za školske zadatke. Što su zapravo školske zadatke? Ja bih ono što provodim u razredu radije nazvala pismene vježbe. One će u određenoj fazi rada biti određenog tipa a on će ovisiti o vrsti rada koji provodimo — bez obzira

na to da li insistiramo na nekim jezičnim strukturama ili razvijamo pismenost (uostalom, uvijek se radi o jeziku). Osnovna vrijednost mora im biti da se osnivaju na životnim situacijama, da su koncipirane tako da potiču kreativnost učenika i da su zapravo živi govorni jezik.

Napustimo klasične školske zadaće koje su zahtijevale posebne pripreme učenika i bile bauk za njih (koliki su učenici već imali gotove sastavke pod klupom!). Provodimo ono što konkretna situacija zahtijeva — pismene vježbe (exercises) koje su organski nastavak prethodnog rada u razredu.

(Napomena: Ne posjeduje svaki učenik sve ove navedene udžbenike. Škola je kupila po 25 primjeraka od svakog i ja ih po potrebi nosim u razred.)

Yvonne Vrhovac

ŠKOLSKE ZADAĆE

Pisanje školskih zadaća često zadaje nastavnicima poteškoće zbog toga što nije uvijek lako naći i pripremiti materijal koji će biti primjeren nivou znanja učenika, a u isto vrijeme i zanimljiv za učenike.

Gramatičko znanje pojedinih gramatičkih jedinica koje smo obrađivali tokom polugodišta provjeravamo najčešće kod učenika pomoću kratkih kontrolnih radova (obično dva tokom polugodišta), dok testom (jedan u polugodištu), kao kompleksnijim oblikom pismenog ispitivanja, provjeravamo ne samo učenikovo znanje gramatike i vokabulara nego također i razumijevanje nepoznatog teksta, sposobnost pisanja kratkih sastavaka i slično. Prema tome, najčešće je nepotrebno da školska zadaća služi za provjeravanje znanja gramatike, već će pomoću nje nastavnik vidjeti učenikovu sposobnost pismenog izražavanja na stranom jeziku, njegovo bogatstvo vokabulara i fraza te poznavanje ortografije.

Kod učenika koji uče francuski jezik kao drugi strani jezik školske zadaće najčešće su tematski vezane uz lekcije koje je nastavnik obradio, ali tako da se zadana pitanja uglavnom odnose na osobna iskustva učenika. Ako se služimo udžbenicima »Parlons et lisons« autoru Batušić-Montani, u prvoj godini učenja školska zadaća mogla bi glasiti ovako:

Ton ami, ta soeur et toi, vous êtes dans un café. Qu'est-ce que vous prenez? Tada ćemo učenicima dati prve dijelove rečenica koje će oni morati nadopuniti.

Npr. Dans le café je suis assis...

Mon ami est assis...

Ma soeur est assise...

Moi, je prends...

Ma soeur prend...

Mon ami mange beaucoup, il...

Ma soeur ne mange pas beaucoup, parce qu'elle... itd.

Na taj smo način dobili kratak sastavak, koji se sastoji od niza povezanih rečenica, a ujedno smo provjerili jesu li učenici usvojili fraze kao *en face de, à côté de, être assis(e)*, te vokabular koji se odnosi na konzumacije u kavani ili u slastičarnici.